

POLSKIE TOWARZYSTWO EWANGELICKIE

Państwo Polskie
Oddział w Warszawie
ul. Kredytowa 4
00-003 Warszawa
tel. 27-60-17

BIULETYN INFORMACYJNY

NR 1

Warszawa, kwiecień 1988

SPIS TREŚCI

Bernard Rozwałka: PRZESZŁOŚĆ I TERAŻNIEJSZOŚĆ TOWARZYSTWA EWANGELICKIEGO	s. 1
NADZWYCZAJNE II WALNE ZGROMADZENIE DELEGATÓW, BIELSKO-BIAŁA, 10-11 PAŹDZIERNIKA 1987	
PRZEBIEG OBRAD	s. 4
UCHWAŁY	s. 5
WŁADZE /Zarząd Główny, Komisja Rewizyjna, Sąd Polubowmy/	s. 6
Z ŻYCIA ODDZIAŁÓW TERENOWYCH	s. 7
BANK INFORMACJI	s. 21

Redaktor: dr Karol Karcki, Oddział PTE w Warszawie,
ul. Kredytowa 4

Do użytku wewnętrznego

Bernard Rozwałka

PRZESZŁOŚĆ I TERAŹNIEJSZOŚĆ POLSKIEGO TOWARZYSTWA EWANGELICKIEGO

Polskie Towarzystwo Ewangelickie powstało na zebraniu grupy działaczy luterańskich w Poznaniu 22 października 1919 roku, a więc tuż pod odzyskaniem niepodległości przez nasz kraj. Początkowo nosiło nazwę Towarzystwo Ewangelickie, dość szybko jednak dodano przymiotnik "Polskie" dla podkreślenia rodzimego charakteru zarówno samej organizacji, jak i tworzących ją ludzi. Chodziło o to, że w świadomości wielu Polaków, zwłaszcza z byłych zaborów rosyjskiego i austriackiego, wyznanie ewangelicko-augsburskie /luterańskie/ kojarzyło się z Niemcami. Często zapomniano, a nieraz po prostu nie wiedzano, że rodowód naszych polskich ewangelików jest "tutejszy" i sięga czasów Reformacji na ziemi polskiej.

Pierwszym prezesem PTE został ks. Karol Kotula, późniejszy biskup Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w naszym kraju. Towarzystwo stawiało sobie następujące zadania: pogłębianie ewangelickiego życia religijnego, szerzenie oświaty wśród ludności tego wyznania, prowadzenie misji wewnętrznej /opieka nad sierotami, ubogimi, chorymi itp./, strzeżenie interesów ludności ewangelickiej itd.

O tych pierwszych latach istnienia PTE wiemy mało, gdyż Niemcy po wkroczeniu w 1939 r. do naszego kraju zawzięcie tępił wszelkie ślady polskości, zniszczyli więc większość dokumentacji naszej organizacji. Niemniej wiadomo, że już w listopadzie 1919 r. ukazywało się w Poznaniu pismo "Nowiny", a w 1924 r. wydano pracę Edwarda Hauptmanna "Z przeszłości polskiego zboru ewangelicko-augsburskiego w Poznaniu".

Na początku lat dwudziestych poczynania PTE cieszyły się dużą popularnością i sympatią ze strony polskiego społeczeństwa. Były to czasy - cytuję za ówczesnym prezesem, ks. Karolem Kotulą - "pierwszej miłości, kiedy w Poznaniu polskość bez wszelkich zastrzeżeń i bez ubocznych względów nad wszystkim górowała, kiedy miano otwarte serce dla wszystkich Polaków bez względu na pochodzenie, dzielnicę, wyznanie". Później, niestety, wiele się w tym względzie zmieniło.

W 1921 r. Towarzystwo wysłało protest na ręce marszałka Sejmu w związku z planami uchwalenia Konstytucji zawierającej postanowienia krzywdzące ewangelików. Odpis tego pisma rozesłano wszystkim zborom i organizacjom kościelnym ewangelickim oraz wybitniejszym osobistościom w Sejmie. Protest ten - łącznie z innymi, które wpłynęły do Sejmu - osiągnął w dużym stopniu zamierzony skutek.

W 1923 r. Polskie Towarzystwo Ewangelickie zgłosiło akces do powstającego w Warszawie Związku Polskich Towarzystw i Zborów Ewangelickich w Państwie Polskim i wzięło udział w zebraniu założycielskim 13 czerwca tegoż roku. W 1925 r. PTE było współorganizatorem II Zjazdu tego Związku, który odbył się w Poznaniu.

W okresie międzywojennym w codziennej działalności Towarzystwa na pierwszy plan wysuwała się praca oświatowa, zwłaszcza wśród słabo uświadomionej polskiej ludności ewangelickiej w powiatach odolanowskim, ostrowskim, ostrzeszowskim i kępińskim województwa poznańskiego. Wspomniane wcześniej pismo "Nowiny" adresowane było przede wszystkim do ludności z tych terenów. Przez kilka pierwszych lat działalności Towarzystwa prowadzono na większą skalę rozpowszechnianie książek polskich o treści religijnej i nie tylko. W tym celu wysyłano specjalnego kolportera, który sprzedawał sprowadzone przez Towarzystwo książki i pisma.

Towarzystwo roztaczało opiekę nad odbywającymi w Poznaniu służbę wojskową żołnierzami wyznania ewangelickiego. Organizowano im w koszarach Gwiazdki z okazji Bożego Narodzenia, podczas których wręczano im skromne prezenty i wspólnie śpiewano pieśni religijne.

Warto jeszcze dodać, że 14 lutego 1920 roku z pieniędzy członków PTE kupiono na raty za ponad 64 000 marek w Ligocie koło Ostrzeszowa zaniedbany pałacyk, gdzie urządzono dom sierot. Niestety, duże trudności finansowe, z jakimi borykało się Towarzystwo przez cały czas swego istnienia, zmusiło je w 1936 r. do sprzedania obiektu. Więcej szczęścia mieliśmy z kupioną w 1928 r. u zbiegu ulic Kossaka i Siemiradzkiego w Poznaniu kamienicą, stanowiącą do dzisiaj własność Towarzystwa. Mieści się w niej m.in. siedziba Zarządu Głównego PTE. Mniej konkretnych informacji posiadamy z działalności Towarzystwa w latach trzydziestych.

Po wojnie, która oczywiście przerwała wszelkie poczynania, nie tylko zresztą naszej organizacji, Towarzystwo niemal natychmiast wznowiło działalność. Pierwsze zebranie członkowskie odbyło się w kwietniu 1945 r. 17 lutego 1946 r. odbyło się Walne Zgromadzenie, na którym prezesem Zarządu został profesor Uniwersytetu dr Jerzy Suszko. Działalność Towarzystwa w latach powojennych to przede wszystkim pomoc osobom samotnym i schorowanym, rozprowadzanie darów w postaci żywności i odzieży, integrowanie rozbitej społeczności ewangelickiej w Poznaniu; nie zapomniano też o tych, którzy zginęli bądź zostali zamordowani w czasie wojny. W styczniu 1946 r. działacze Towarzystwa zorganizowali wycieczkę do Fortu VII, gdzie w nocy z 29 na 30 stycznia 1940 r. hitlerowcy zamordowali ks. Gustawa Manitiusa, proboszcza parafii ewangelicko-augsburskiej w Poznaniu w latach 1924-1939.

W latach 1968-1970 działał przy Polskim Towarzystwie Ewangelickim młodzieżowy "Teatr bez Maski", który wystawił trzy sztuki o wysokich walorach etycznych, m.in. "Dzień gniewu" Romana Brandstaettera. Sztuka była oglądana również poza Poznaniem.

W 1980 r., na fali ogólnego ożywienia w naszym kraju, zrodził się pomysł rozszerzenia działalności Towarzystwa na całą Polskę. Niestety, ogłoszony pod koniec 1981 r. stan wojenny nie pozwolił wówczas na doprowadzenie sprawy do końca. Towarzystwo wznowiło działalność z początkiem 1983 r. Wojewoda poznański

decyzją z 22 października 1983 r. /w 64 rocznicę powstania Towarzystwa/ zatwierdził zmiany w statucie, co pozwoliło na rozpoczęcie działalności na terenie całego kraju. Już w lutym następnego roku otrzymaliśmy osiem pierwszych wniosków z diecezji cieszyńskiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w sprawie utworzenia tam oddziałów. Później napłynęły dalsze zgłoszenia, m.in. z Łodzi, Wrocławia, Częstochowy. 9 marca 1985 r. odbyło się w Poznaniu I Walne Zgromadzenie Delegatów, już o zasięgu ogólnokrajowym.

Wraz z rozszerzeniem obszaru działania zmienił się także profil Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego. Obecnie dążymy do pielęgnowania ducha łączności wśród ludności ewangelickiej w całym kraju. Jest to o tyle trudne, że ewangelicy żyją dziś na ogół w warunkach głębokiej diaspory, w otoczeniu ludzi innych wyznań, często zresztą obojętnych religijnie.

Zakres naszej działalności jest obecnie znacznie szerszy. Chcemy w swych poczynaniach wychodzić na zewnątrz, zapoznawać społeczeństwo polskie z przeszłością i tradycjami rodzimej Reformacji, ze znaczeniem Kościołów ewangelickich na naszych ziemiach, chcemy krzewić zasady moralne, tolerancji, pluralizmu wyznaniowego w naszym kraju. Zamierzamy podejmować działalność kulturalną i społeczną walcząc z plagami i wadami narodowymi oraz prowadzić działalność wychowawczą wśród młodzieży ewangelickiej. Realna staje się sprawa rozpoczęcia w najbliższej przyszłości działalności wydawniczej. Zgodę na taką działalność uzyskał od władz administracyjnych Oddział PTE w Łodzi. Na mocy uchwały Zarządu Głównego z 17 maja 1986 r. Towarzystwo objęło patronat nad mającym powstać w Mikołajkach na Mazurach samodzielnym Muzeum Reformacji Polskiej. W chwili obecnej trwają tam prace związane z remontem budynku, w którym mieścić się będzie Muzeum.

Polskie Towarzystwo Ewangelickie powstało i działa niezależnie od obu Kościołów ewangelickich w naszym kraju. Zarazem jednak mamy statutowy obowiązek wspierania ich zadań i potrzeb. Oddziały PTE organizują wiele imprez wspólnie z władzami parafii. Czasami księża, którzy też są członkami Towarzystwa, dużo wnoszą w naszą działalność i jesteśmy im za to bardzo wdzięczni. Korzystamy z pomieszczeń kościelnych, w nich mieszczą się nasze siedziby.

Chcemy się włączać, i czynimy to, w szeroko rozumiany ruch ekumeniczny. Ekumenia przecież to nie tylko dążenie do jedności w dogmatach, to także - a dzisiaj przede wszystkim - umiejętność współżycia z ludźmi innych wyznań, umiejętność prowadzenia z nimi dialogu, wzajemnego zrozumienia i tolerancji, wspólnego działania. W tym celu nawiązujemy kontakty z innymi organizacjami chrześcijańskimi / z oddziałami PAX, Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Społecznego i Klubami Inteligencji Katolickiej/. Podejmujemy wspólne działania, które nas zbliżają. Stwarza nam to jednocześnie możliwość pokazania się, wyjścia na zewnątrz, skorygowania często błędnych opinii o ewangelicyzmie, o przebiegu i znaczeniu Reformacji. Nasze społeczeństwo nie jest w tych sprawach doinformowane.

Włączając się w działalność ekumeniczną nie możemy jednak nigdy zapominać o naszej tożsamości ewangelickiej. Z okazji przypadającej w październiku 1989 r. 70 rocznicy utworzenia Towarzystwa chcemy zorganizować cykl uroczystości - z jedną centralną akademią na czele - poświęconych wkładowi ewangelicyzmu w rozwój kultury polskiej. W związku z objęciem patronatu nad powstającym Muzeum w Mikołajkach będziemy zbierać i ewidencjonować pamiątki związane z Reformacją i dalszym rozwojem polskiego ewangelicyzmu. Chcielibyśmy przedstawić bliżej społeczeństwu sylwetki zasłużonych dla całego kraju ewangelików polskich. Będziemy - w miarę możliwości - powoływać nowe oddziały Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego, aby w ten sposób bardziej integrować społeczność ewangelicką.

NADZWYCZAJNE II WALNE ZGROMADZENIE DELEGATÓW BIELSKO-BIAŁA, 10-11 PAŹDZIERNIKA 1987

PRZEBIEG OBRAD

Polskie Towarzystwo Ewangelickie, które od 1919 r. istniało w Poznaniu jako organizacja o zasięgu lokalnym, otrzymało 22 października 1983 r. zezwolenie władz państwowych na rozszerzenie działalności na cały kraj. Dnia 9 marca 1985 r. odbyło się w Poznaniu I Walne Zgromadzenie Delegatów, które wybrało władze organizacji /Zarząd Główny, Komisję Rewizyjną, Sąd Polubowny/ oraz wytyczyło główne kierunki działalności na najbliższe lata. Zgodnie z ustaleniami statutu, następne - czyli drugie - Walne Zgromadzenie Delegatów powinno się było odbyć po upływie czterech lat, tzn. w 1989 r. Tymczasem zwołano je w trybie nadzwyczajnym półtora roku przed upływem kadencji władz naczelnych. Co na to wpłynęło?

Odpowiedzi na to pytanie udzielił w swoim sprawozdaniu prezes ustępującego Zarządu Głównego Bernard Rozwałka. Ponad dwuletni okres działalności PTE jako organizacji o zasięgu ogólnokrajowym pozwolił Zarządowi Głównemu zebrać pewne doświadczenia, którymi chciał się on podzielić z szerszym gronem, a ponadto wyłoniły się sprawy, które powinno rozstrzygnąć Walne Zgromadzenie Delegatów. PTE działa aktualnie w 15 oddziałach terenowych i zrzesza 1100 członków. Każdy z oddziałów posiada pewną specyfikę, a ich liczebność waha się od 25 do 200 osób.

W okresie sprawozdawczym - mówił prezes B. Rozwałka - Zarząd Główny zbierał się raz na kwartał, a posiedzenia odbywały się na przemian w Poznaniu /gdzie mieści się siedziba władz Towarzystwa/ lub w terenie. Dzięki wyjazdom w teren członkowie Zarządu zapoznawali się z działalnością poszczególnych oddzia-

ków i nawiązywali bezpośrednie kontakty osobiste. Duże odległości sprawiały jednak, że Zarząd spotykał się często w składzie mocno zdekompletowanym, a to utrudniało podejmowanie wiążących decyzji.

Problemy finansowe, z jakimi boryka się PTE, sprawiły, że niektórych uchwał I Walnego Zgromadzenia Delegatów nie można było zrealizować. Nie udało się, na przykład, rozpocząć wydawania periodyku Towarzystwa, mimo że zebrano materiały do dwóch numerów. Nie ukazał się też żaden numer biuletynu informacyjnego. Są, co prawda, pewne szanse zaradzenia tej sytuacji, bo oddział w Łodzi uzyskał zezwolenie na prowadzenie działalności poligraficznej, ale wciąż brak mu funduszy na zakup maszyn. Polskie Towarzystwo Ewangelickie jest prawnym właścicielem kamienicy w Poznaniu, w której mieszczą się lokale parafii ewangelicko-augsburskiej oraz mieszkania osób prywatnych. W obiekcie będącym własnością Towarzystwa ono samo nie posiada do swej wyłącznej dyspozycji żadnego pomieszczenia. Wszelkie próby pozyskania takiego pomieszczenia nie przyniosły - jak dotąd - rezultatów. Fakt ten poważnie utrudnia działalność PTE, zwłaszcza od chwili, gdy stało się ono organizacją o zasięgu krajowym.

Nadzwyczajne II Walne Zgromadzenie Delegatów, w którym uczestniczyło ok. 40 osób reprezentujących 11 oddziałów terenowych /nieobecni byli przedstawiciele Częstochowy, Goleszowa, Skoczowa i Szczecina/, podjęło kilka uchwał oraz wybrało nowe władze. Wiele kontrowersji wywołała decyzja Oddziału Warszawskiego w sprawie przyjmowania na członków przedstawicieli Kościoła Metodystycznego. Ostatecznie jednak postanowiono uznać status quo Oddziału w Warszawie.

UCHWAŁY

Nadzwyczajne II Walne Zgromadzenie Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego zebrane w dniach 10-11 października 1987 r. w Bielsku-Białej postanawia:

- zobowiązać Zarząd Główny do powołania komisji prawniczej złożonej z przedstawicieli Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego i Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w celu przygotowania zmian w statucie oraz opracowania regulaminu pracy Zarządu Głównego i oddziałów terenowych;
- upoważnić Zarząd Główny do zlecenia realizacji bieżących spraw poszczególnym oddziałom;
- zobowiązać istniejące oddziały PTE do pracy nad powoływaniem nowych oddziałów terenowych;
- zobowiązać każdy oddział terenowy do przekazania informacji o swojej działalności oraz wykazu autorów i tematów prelekcji Oddziałowi w Warszawie w terminie do końca grudnia 1987 r.;
- prosić wszystkich członków o włączenie się do akcji zbierania i ewidencjonowania pamiątek ewangelicyzmu w związku z patronatem PTE nad powstającym Muzeum Reformacji w Mikołajkach;

- uznać status quo Oddziału w Warszawie;
- upoważnić Zarząd Główny do nadawania honorowego członkostwa ludziom zasłużonym dla polskiego ewangelicyzmu;
- poprze ideę odbudowy szpitala ewangelickiego w Warszawie i upoważnić Oddział w Łodzi do podjęcia - w porozumieniu z Zarządem Głównym - niezbędnych działań zmierzających do sfinalizowania tego przedsięwzięcia;
- zorganizować cykl uroczystości poświęconych "Wkładowi ewangelicyzmu w rozwój kultury polskiej" w związku z przypadającym w 1989 r. jubileuszem 70-lecia Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego.

WŁADZE

Zarząd Główny

Prezes - Bernard Rozwałka /Poznań/

Wiceprezesi: - Zofia Wojciechowska /Łódź/ i Piotr Plinta /Bielsko-Biała/

Sekretarz - Henryk Dominik /Wrocław/

Skarbnik - Zdzisław Przanowski /Poznań/

Członkowie: Witold Baryliński /Wrocław/, Adam Binek /Bielsko-Biała/, Józef Król /Jaworze/, Stanisław Lasic /Wisła/, Maria Miarka /Jaworze/, Piotr Pilich /Drogomyśl/, Jacek Romankow /Poznań/, Anna Romankow /Poznań/, Władysław Stefek /Cieszyn/, Jan Toman /Cieszyn/.

Zastępcy członków: Halina Gogółka /Ustroń/ i Karol Karski /Warszawa/.

Komisja Rewizyjna

Członkowie: Witold Gibiec /Bielsko-Biała/, Maria Raszkowa /Wisła/ i Maria Skalicka /Katowice/.

Zastępcy członków: Emil Berek /Cieszyn/ i Anita Czerwonajcio /Wrocław/.

Sąd Polubowny

Członkowie: Karol Karski /przewodniczący/, Ryszard Jen i Zofia Nowak.

Zastępcy członków: ks. Adam Hławiczka i Lidia Nycz.

Z ŻYCIA ODDZIAŁÓW TERENOWYCH

BIELSKO-BIAŁA

Przewodniczący - Adam Binek. Adres: Pl.Ks. Ściegiennego 8,
43-300 Bielsko-Biała, tel. 274-71.

Oddział w Bielsku-Białej powołany został do życia pod koniec 1984 r. Jego zasięg działania obejmuje trzy miejskie parafie ewangelicko-augsburskie w Bielsku-Białej /Bielsko, Biała, Stare Bielsko/ oraz parafię ewangelicko-augsburską w Międzyrzeczu. Na koniec 1987 r. Oddział liczył ogółem 118 członków, rekrutujących się w większości z kręgów inteligentkich.

Realizując ustalone w statucie PTE cele członkowie Oddziału od początku swego działania wychodzili z założenia, że jego głównym zadaniem jest:

- utrwalanie i pogłębianie ewangelickiej tożsamości wyznaniowej, zwłaszcza w kręgach inteligencji,
- znacznie silniejsze niż dotąd podkreślenie "ewangelickiej obecności" w życiu kulturalno-społecznym Bielska-Białej.

Realizacji pierwszego z głównych zadań służyły odczyty i spotkania, działalność społeczna /głównie poradnictwo prawne, dotyczące rent, mieszkaniowe, pomoc w pisaniu podań, tłumaczenia itp./, wydawanie rocznego biuletynu, prowadzenie gazetek ściennych w kościołach i plebaniach.

Drugi z celów realizowany był /i jest nadal/ przede wszystkim poprzez organizowanie otwartych, plakatowanych w mieście imprez muzycznych w Kościele Zbawiciela w Bielsku i Kościele Marcina Lutra w Białej. Członkowie Oddziału wyszli z założenia, że w specyficznych warunkach Bielska-Białej /swoistego rodzaju "pustynia muzyczna"/ jest to jedna z najlepszych form podkreślenia ewangelickiej obecności w życiu kulturalnym miasta. Działalnością muzyczną Oddział pragnął także nawiązać do bardzo bogatej tradycji muzycznych ewangelickiej społeczności Bielska-Białej w przeszłości. Istotnym czynnikiem, ułatwiającym tę działalność, są dwa doskonałe instrumenty, mianowicie bardzo udane w dyspozycji i konstrukcji organy znanej firmy Rieger-Kloss w Kościele Zbawiciela oraz organy Kuttlera w Kościele Marcina Lutra, oba zaliczane do grupy zabytkowych instrumentów organowych w naszym kraju.

Od początku swojej działalności do końca 1987 roku Oddział zorganizował ogółem 16 tego rodzaju imprez muzycznych, w tym między innymi specjalne wieczory muzyczne, upamiętniające 300 rocznicę urodzin Jana Sebastiana Bacha /była to jedyna rocznicowa impreza zorganizowana w mieście/, 100 rocznicę śmierci Franciszka Liszta /w programie wieczoru w sposób świadomy nawiązano do "protestanckich" wątków w twórczości tego kompozytora/, 40 rocznicę śmierci Feliksa Nowowiejskiego, 350 rocznicę urodzin Dietricha Buxtehude oraz 350 rocznicę śmierci ks. Jerzego Trzanowskiego. Z tej ostatniej okazji odbyła się prapremiera wariacji organowej na temat pieśni "Drzewko jedno

znam zielone", którą, specjalnie na życzenie naszego Oddziału, skomponował Erhard Anger z NRD. Prapremiera tego utworu, odnotowana w organie prasowym Związku Ewangelickich Muzyków Kościelnych w Niemczech /"Der Kirchenmusiker"/, wywołała żywe zainteresowanie w kręgach muzycznych. Czynione są w tej chwili starania o wydanie tego utworu drukiem. Według posiadanych przez Oddział informacji, utwór wykonywany był już także w NRD, RFN i Austrii.

W ramach organizowanych przez Oddział wieczorów muzycznych gościli w Bielsku-Białej wybitni artyści, zarówno z kraju jak i z zagranicy, m.in. prof. Joachim Grubich, Andrzej Białko z Krakowa, Gijsbert Lekkerkerker z Holandii /dwukrotnie/, Jan van Moll z Belgii, Marc Adamczewski z Francji, Staffan Bjorklund ze Szwecji, Erhard Anger z NRD, Karl Specht, Heiner Grasst, Susanne Maser i Ulrike Linden z RFN. Oddział jest w stałym kontakcie z Akademią Muzyczną w Krakowie i "przechwytuje" na swoje imprezy goszczących w Polsce ewangelickich kantorów i organistów zagranicznych.

Imprezy muzyczne organizowane są w konwencji "Muzycznej godziny rozmyślań", a więc z włączonym do programu, odpowiednio dobranym Słowem Bożym, modlitwą i błogosławieństwem. Z reguły włącza się też do programu recytację wybranych myśli Marcina Lutra o muzyce lub też wybranych myśli o Janie Sebastianie Bachu z eseju Bohdana Pocięja: "Bach - muzyka i wielkość". Do każdego wieczoru muzycznego opracowywany i powielany jest program z krótkim komentarzem do wykonywanych utworów oraz, jeżeli program obejmuje opracowania chorałowe, także i polskimi tekstami, przepisywanymi z współczesnego lub starszych śpiewników ewangelickich. Oddział stara się więc, aby każdy wieczór muzyczny przyczyniał się także do popularyzowania zasad naszej wiary.

W 1987 r. Oddział rozpoczął obliczony na trzy lata cykl koncertowy zatytułowany "Wszystkie dzieła Jana Sebastiana Bacha". Na tego rodzaju przedsięwzięcie nie zdobyło się przed wojną nawet bardzo prężne kulturalnie i dysponujące plejadą doskonałych muzyków niemieckie środowisko ewangelickie Bielska-Białej. W opracowywanych i powielanych do tego cyklu programach Oddział stara się konsekwentnie o podkreślanie i uwypuklanie słowiańskich i polskich wątków w twórczości Wielkiego Lipskiego Kantora, których jest wiele właśnie w luteranckim chorale, a więc w konsekwencji także u Bacha.

Organizowane przez Oddział wieczory muzyczne zyskały sobie już trwałe miejsce w życiu muzycznym miasta i posiadają stałą grupę słuchaczy, w głównej mierze spoza naszej ewangelickiej społeczności. Wypada także podkreślić, że przyczyniają się one do "umuzycznienia" zborowników i uświadomienia im właściwej funkcji "wielkiej ewangelickiej muzyki kościelnej".

W działalności odczytowej na uwagę zasługują: cykl wykładów prof. Ewy Chojeckiej /członek Oddziału/ na temat "Roli dzieła sztuki w rozwoju chrześcijaństwa", wykłady ks. sen. Jana Szarka /ilustrowane przezrociami/ oraz cykl pogadań/z wykorzystaniem stereofonicznej aparatury elektro-akustycznej/ Piotra Plinty. Tematy tych pogadań to m.in.: "Twórczość pieśniarska dr. Marcina Lutra", "Ewangelicka pieśń pasyjna", "Muzyka J.S.Bacha

do tekstów dr. Marcina Lutra", "Święto Reformacji w muzyce J.S. Bacha", "Arie i pieśni duchowne ze Śpiewnika Schemmellego oraz Notatnika Muzycznego Anny Magdaleny Bach", "Polskie i słowiańskie wątki w twórczości J.S. Bacha". Pogadanki powtarzane już były także wielokrotnie w innych oddziałach /Katowice, Ustroń, Jaworze, Łódź, Ruptawa/ i wszędzie cieszyły się żywym zainteresowaniem.

Oddział poświęca także dużo uwagi popularyzacji polskiej pieśni ewangelickiej wśród bratnich Kościołów ewangelickich za granicą, między innymi opracowane zostało niemieckie, doskonale do melodii dopasowane tłumaczenie pieśni Jana Kubisza "Ojcowski dom". Autorem niemieckiej wersji jest współpracujący z Oddziałem Erhard Anger z Oschatz w NRD. W przygotowaniu znajduje się angielska wersja pieśni.

Oddział opracował i wydał drukiem "Przewodnik po Parafii Ewangelickiej w Bielsku" z obcojęzycznymi wkładkami .

W swojej działalności Oddział stara się spełniać służebną rolę zarówno w stosunku do wszystkich czterech parafii, objętych zasięgiem jego działania, jak też i całej społeczności ewangelickiej. Oferuje poszczególnym parafiom przeprowadzanie badań socjologicznych czy też statystycznych, pomaga w tłumaczeniach, opracowywaniu różnego rodzaju tekstów i pism itp. W działalności społecznej nie próbuje dublować już istniejących i prowadzonych przez rady parafialne form, natomiast wykorzystując możliwości i kwalifikacje swoich członków próbuje udzielać zborownikom różnego rodzaju porad prawnych oraz pomocy w załatwianiu "spraw urzędowych".

Oddział prowadzi ponadto działalność archiwistyczną zbierając ewangelickie starodruki, a także współczesną literaturę ewangelicką, głównie hymnologiczną i muzykologiczną. Ze Związku Marcina Lutra w Erlandze otrzymuje stale miesięcznik "Lutherische Monatshefte", ponadto w dwóch egzemplarzach czasopismo "Der Kirchenmusiker" oraz dwumiesięcznik "Musik und Kirche".

Za swoje specyficzne zadanie Oddział uważa reagowanie na nieobiektywne w stosunku do społeczności ewangelickiej artykuły i wzmianki prasowe. Z drugiej zaś strony stara się, poprzez wywieszanie w gablotach, informować społeczność ewangelicką Bielska-Białej o obiektywnych i przyjaznych w stosunku do społeczności naszej artykułach i wzmiankach prasowych.

Działalność Oddziału wspierana jest bardzo żywo przez ks. sen. Jana Szarka, a także i przez pozostałych członków ewangelickiego duchowieństwa Bielska-Białej. Prawie wszyscy duchowni z parafii objętych zasięgiem działania Oddziału są jego członkami.

CIESZYN

Przewodniczący: Władysław Kaleta, adres: Pl. Kościelny 6,
43-400 Cieszyn, tel. 201-16.

Oddział liczy 185 członków. W tej liczbie są i tacy, którzy poza podpisaniem deklaracji członkowskiej ani nie pojawiają się na spotkaniach, ani też nie płacą składek członkowskich. W zebraniach uczestniczy od 15 do 20% ogółu członków. Poważną

przeszkodą w prowadzonej działalności jest brak odpowiedniej bazy lokalowej. Fakt ten uniemożliwił zrealizowanie takich przedsięwzięć, jak: zgromadzenie rozproszonego księgozbioru b. Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej, zbieranie pamiątek kultury materialnej naszego regionu z okresu Reformacji, skatalogowanie tych pamiątek. Z tej samej przyczyny nie można było również rozwinąć pracy w sekcjach.

Podstawową formą działalności Oddziału są prelekcje, wykłady i pogadanki. W latach 1985-1987 podjęto następujące tematy: "W 100-lecie Towarzystwa Ewangelickiego w Cieszynie - o kierunkach działalności, zasięgu terenowym i działaczach tamtych lat", "Ewangelicy w ruchu ludowym na Śląsku Cieszyńskim w okresie międzywojennym", "Wkład Polaków - ewangelików w rozwój kultury na Śląsku Cieszyńskim", "Paweł Hulka-Laskowski - wspomnienie w 40 rocznicę śmierci", "Ks. dr Leopold Otto - duszpasterz, pisarz, patriota", "Pietyzm jako ruch religijny w polskim ewangelicyzmie", "Pozycja Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w rodzinie Kościołów chrześcijańskich w Polsce na tle polityki wyznaniowej państwa", "Kościoły i związki wyznaniowe w PRL", "Duch Święty wieje gdzie chce - reminiscencje ze spotkań z ewangelikami i ruchami przebudzeniowymi w Austrii", "Różne oblicza polskiej pobożności".

Poza tym Oddział Cieszyński PTE zorganizował wspólnie z Oddziałem Wojewódzkim i Miejskim Stowarzyszenia Katolików PAX w latach 1985-1987 trzy sesje z cyklu "Kultura miejscem spotkania ekumenicznego". Strona ewangelicka wygłosiła na tych sesjach następujące wykłady: "Ewangelicy w twórczości artystyczno-sakralnej na Śląsku Cieszyńskim" /Maciej Oczkowski/; "Ewangelicy w kościelnej twórczości literackiej" /Jan Broda/; "Pieśniarska twórczość dr. Marcina Lutra - nasz reformator jako kompozytor i poeta" /Piotr Plinta/; "Rola inspiracji religijnej w twórczości kompozytorów śląskich" /doc.dr Ryszard Gabryś z Uniwersytetu Śląskiego/; "Wspomnienia wigilijne - wiara i tradycja" /Władysław Kaleta/.

Inną formą działalności Oddziału są koncerty i wieczory muzyczne. 28 maja 1987 r. odbył się w Kościele Jezusowym w Cieszynie koncert organowy dla upamiętnienia 350 rocznicy śmierci ks. Jerzego Trzanowskiego i 350 rocznicy urodzin Dietricha Buxtehude. Wykonawcą był Erhard Anger z NRD, który na tę okoliczność skomponował wariacje na temat pieśni "Drzewko jedno znam zielone". 11 sierpnia 1987 r. odbył się wieczór muzyczny utworów J.S. Bacha, G.H. Haendla, J. Pachelbela, F. Barsantiego i N. de Grigny'ego. Wykonawczyniami były dwie artystki z RFN: Ulrike Linden /sopran, flet/ i Susanne Maser /organy/. Głównym promotorem obu imprez muzycznych był Piotr Plinta z Oddziału PTE w Bielsku-Białej, który za każdym razem wygłaszał też słowo wiążące. Każdy z koncertów zgromadził ok. 300 słuchaczy.

Na zaproszenie Oddziału Cieszyńskiego w dniach 15-18 czerwca 1987 r. gościła u nas grupa księży i katechetek z Cottbus /NRD/. Celem wizyty było zapoznanie się z życiem naszego Kościoła, zwiedzenie Krakowa oraz b. obozu zagłady w Oświęcimiu-Brzezince.

CZĘSTOCHOWA

Przewodniczący: ks. Paweł Anweiler, adres: ul. Modzelewskiego 20, 42-200 Częstochowa, tel. 441-62.

Oddział powstał w połowie 1984 r. Ukonstytuowany wówczas zarząd działa do dziś w składzie: przewodniczący - ks. Paweł Anweiler, sekretarz - Urszula Gębuś, skarbnik - Rudolf Wangert, członkowie - Zofia Ożana i Urszula Kałuża.

Dnia 18 stycznia 1985 r. odbyła się wieczornica ekumeniczna, podczas której red. Jan Turnau /katolicki miesięcznik "Więź"/ wygłosił prelekcję na temat wydarzeń ekumenicznych 1984 r. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele różnych Kościołów - duchowni i świeccy.

W dniach 2-9 czerwca 1985 r. Oddział nasz zorganizował Dni Kultury Ewangelickiej. Oficjalnego otwarcia tej imprezy dokonał prezes Zarządu Głównego PTE - Bernard Rozwałka. Zaprezentowano dorobek muzyczny wielu ewangelickich kompozytorów. Wykonawcami byli: chór ewangelicki "Głębcy" z Wisły, zespół instrumentalno-wokalny z Golezowa i chór parafii ewangelicko-augsburskiej z Mikołowa. W wieczorze autorskim swoją poezję i prozę przedstawił ks. dr Henryk Czembor. Maciej Oczkowski z Wisły zaprezentował sylwetkę ks. dr. Leopolda Otto na tle wydarzeń religijno-kościelnych XIX w.

Dnia 17 stycznia 1986 r. odbyła się kolejna wieczornica ekumeniczna, podczas której o "Blaskach i cieniach polskiej ekumenii" mówił dr Karol Karski z Warszawy. Podczas spotkania w dniu 16 marca 1986 r. zebrani wysłuchali prelekcji Alicji Komendzińskiej pt. "Drobnoustroje chorobotwórcze w życiu codziennym każdego człowieka". 27 listopada 1986 r. odbył się wieczór filmowy. Obejrzano dwa filmy: o śląskiej ekumenii /z komentarzem ks. konseniora Jana Grossa, przewodniczącego Śląskiego Oddziału Polskiej Rady Ekumenicznej/ i o uroczystościach 500-lecia urodzin Marcina Lutra.

Podczas wieczornicy ekumenicznej, zorganizowanej w dniu 28 stycznia 1987 r., ks. Andrzej Komraus z Kościoła Metodystycznego mówił o "Dziennikarstwie ewangelickim w służbie ekumenii". 16 marca 1987 r. odbył się wieczór religijnych filmów video, który prowadził ks. Tadeusz Szurman.

Z działalności społecznej na uwagę zasługują dwie sprawy. W marcu 1987 r. Oddział nasz włączył się do akcji zbierania żywności dla wojewódzkiego ośrodka ratowania i opieki nad osobami uzależnionymi od narkotyków, prowadzonego przez Monar. Akcja była przeprowadzona na wezwanie komisji ewangelizacyjnej Śląskiego Oddziału PRE, swoim zasięgiem objęła ona teren województwa częstochowskiego. W sierpniu 1987 r. przeprowadziliśmy akcję bezpłatnego rozdawnictwa książek o tematyce antyalkoholowej. Rozdano 250 egz. książki pt. "Podniesieni przez Jezusa". W maju 1987 r. przewodniczący Oddziału wziął udział w I Sejmiku Towarzystw Społecznych w Częstochowie, w grudniu tegoż roku uczestniczył w Wojewódzkim Sejmiku Przeciwalkoholowym.

W 1986 r. rozpoczęliśmy pracę związaną z dokumentacją historyczną grobów cmentarza ewangelickiego w Częstochowie. W grudniu 1987 r. został zakończony spis inwentaryzacyjny.

W czerwcu 1987 r. Oddział nasz rozpoczął prowadzenie Punktu Sprzedaży Książek i Czasopism. Punkt działa na podstawie zezwolenia Ministerstwa Kultury i Sztuki. Znajduje się on przy ul. Modzelewskiego 20 i ma charakter ekumeniczny.

DROGOMYSŁ

Przewodniczący: Jan Orawski, adres: 43-424 Drogomyśl nr 138, tel. 23.

Działalność Oddziału ogranicza się do odczytów, które, ze względu na środowisko wiejskie, odbywają się tylko w okresie wczesnowiosennym i jesienno-zimowym. W 1987 r. wysłuchano następujących prelekcji: "Życie i działalność ks. Jerzego Badury", "Refleksje na temat Reformacji", "Powołanie i działalność Stowarzyszenia Bratniej Pomocy im. Gustawa Adolfa". Prelegentami byli członkowie naszego Oddziału.

GOLESZÓW

Przewodniczący: Paweł Staniecsek, adres, ul. Spółdzielcza 9, 43-440 Goleiszów, tel. 229.

Oddział zorganizowany został w połowie 1985 r. Pod koniec 1987 r. liczył 72 członków.

W 1985 r. działalność Oddziału skupiała się głównie wokół obchodów 200 rocznicy zbudowania w Goleiszowie kościoła ewangelickiego. Z tej okazji naszym staraniem wydany został pamiątkowy medal, którego autorem jest artysta rzeźbiarz Jan Herma. Poza tym w pomieszczeniach plebanii zorganizowaliśmy wystawę książek religijnych i innych pamiątek związanych z Reformacją i ewangelicyzmem /dawne druki, czasopisma, postylle, kalendarze, kancjonały/. Wystawę urozmaicił bogaty materiał fotograficzny, dokumentujący różne działy pracy kościelnej, jak: konfirmacje, szkółki niedzielne, chóry kościelne, działalność dawnego Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej.

Z inicjatywy zarządu Oddziału powstał chór kościelny złożony z członków dawnego Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej, który wystąpił po raz pierwszy 11 sierpnia 1985 r. w 200 rocznicę poświęcenia kościoła w Goleiszowie. Chórem dyrygował jego przedwojenny dyrygent Ludwik Feruga. Chór istnieje nadal, przyjął nazwę "Senior" i liczy ok. 60 członków.

W latach 1985-1987 zorganizowano spotkania, podczas których wygłoszono następujące referaty: "Dzieje zboru goleszowskiego" /Paweł Staniecsek/, "Działalność Koła Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej w Goleiszowie" /Paweł Staniecsek/, "Wkład kompozytorów ewangelickich w rozwój życia muzycznego Śląska Cieszyńskiego" /doc.dr Ryszard Gabryś/, "Kancjonał w rodzinie ewangelickiej" /ks. Tadeusz Terlik i ks. Roman Dorda/, "Reformacja na Dolnym Śląsku" /Henryk Dominik z Wrocławia/, "Ewangelicyzm w Austrii" /ks. dr Karzel z Austrii/, "Nowatorskie ruchy religijne na Zachodzie" /ks. Tadeusz Terlik/, "Jezus Chrystus a źródła historyczne" /ks. Tadeusz Terlik/, "Postać apostoła

Pawła w świetle źródeł pisanych" /Ks. Tadeusz Terlik/, "Odpowiedzialność społeczeństwa i jednostki za otaczającą nas przyrodę i środowisko naturalne" /dr Jan Gibiec/.

Oddział nasz organizuje każdego roku wieczory pieśni pasyjnych, wieczory kolęd oraz występy chórów kościelnych z okazji pamiątek "założenia kościoła". Dwukrotnie zorganizowaliśmy też wieczory pieśni i poezji religijnej w Święto Reformacji. Wszystkie te imprezy cieszą się dobrą frekwencją.

W czerwcu 1987 r. Oddział nasz był współorganizatorem dwudniowego spotkania byłych członków Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej dawnego województwa śląskiego.

Oddział nasz zorganizował też dwudniową wycieczkę do Świdnicy, wycieczkę autobusową tzw. pętlą beskidzką oraz wycieczkę pieszą "śladami nabożeństw leśnych" odprawianych w czasie kontr-reformacji.

JAWORZE

Przewodniczący: Józef Król, adres: 43-384 Jaworze Dolne 25, tel. 279.

Oddział rozpoczął działalność jesienią 1984 r. Podczas pierwszego zebrania członków ukonstytuował się zarząd w następującym składzie: przewodniczący - Józef Król, sekretarz - Danuta Wiśniewska, skarbnik - Ryszard Milli, członkowie - Ligia Skowron i Leopold Nycz. Oddział liczy ok. 50 członków.

Cele Towarzystwa Oddział postanowił realizować poprzez regularne zwoływanie zebrań członkowskich o charakterze otwartym /każdy pierwszy poniedziałek miesiąca z wyjątkiem miesiący wakacyjnych/ oraz organizowanie ogólnodostępnych imprez.

Do stałych pozycji w rocznym planie działalności Oddziału należą takie imprezy, jak: spotkania z młodzieżą studiującą /trzy razy w roku/, koncert muzyki i pieśni religijnej z włączeniem stosownej poezji /w okresie pasyjnym/, podjęcie problemów wychowania dzieci i młodzieży z okazji Dnia Matki, aktywny udział w organizowaniu akademii reformacyjnej /wykłady, odczyty, poezja/, spotkanie z młodzieżą kończącą w danym roku 18 rok życia, wieczór kolęd w kościele przy udziale chóru, szkółki niedzielnej i członków naszego Oddziału.

Poza tym zorganizowaliśmy też szereg okolicznościowych imprez poświęconych Albertowi Schweitzerowi /w 110 rocznicę urodzin i 20 rocznicę śmierci/, muzyce Jana Sebastiana Bacha do tekstów Marcina Lutera, 40 rocznicy zakończenia drugiej wojny światowej /przypomniano biografie oraz zgromadzono dokumenty i pamiątki poległych działaczy ruchu oporu z parafii Jaworze/, 120 rocznicy wydania kancjonału ks. J.B. Heczki, 70 rocznicy śmierci Jana Łyska /porucznika Legionu Śląskiego, kierownika szkoły w Jaworzcu, poety i działacza narodowego/, Towarzystwu Ewangelickiej Oświaty Ludowej w Cieszynie /w 105 rocznicę powstania/, siedmiu wiekom Jaworza. W 1987 r. przygotowaliśmy okolicznościową wystawę z okazji Święta Reformacji /książki, czasopisma, medale, znaczki/.

W dotychczasowej działalności wygłoszono prelekcje na następujące tematy: "Jerzy Trzanowski - słowiański Luter" /Leopold Nycz/, "Kancjonał J.B. Heczki" /ks. Piotr Janik/, "700 lat Gródzka - ślady Reformacji" /Józef Król/, "Z historii domu wypoczynkowego Betania" /Rudolf Dominik/, "Jan Łysek" /Rudolf Dominik/, "Jan Kłapsia - Krótka o należytych dziełach ćwiczeniu nauka nadal aktualna" /Ligia Skowron/, "450-lecie Artykułów Szmalkaldzkich" /ks. Ryszard Janik/, "450-lecie Reformacji w Genewie" /Józef Król/, "Historia powstania i wypędzenia braci czeskich" /Józef Król/, "50 rocznica uregulowania stanu prawnego Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce" /Leopold Nycz/, "Nasze spojrzenie na kult Marii" /Józef Król/, "Śladami apostoła Pawła" /Leszek Górski/, "Albert Schweitzer - życie i twórczość" /ks. Ryszard Janik/, "Co pozostaje z chrześcijańskiego wychowania" /Józef Król/, "Chrześcijanin użyteczny dla bliźniego" /Alina Więcek/, "Prawo Boże a higiena życia" /Lidia Nycz/, "Wiedza i życie w świetle wiary" /Leszek Górski/, "Problemy narkomanii" /Alina Więcek/.

KATOWICE

Przewodniczący: Jan Szturc, adres: ul. Warszawska 18,
40-006 Katowice, tel. 539-981.

Inicjatywa założenia Oddziału w Katowicach pojawiła się już w 1984 r., jednakże dopiero na wiosnę 1986 r. zdołano zgromadzić wymaganą statutem liczbę 20 członków-założycieli. Wówczas to powołano Komitet Organizacyjny, który podjął się dopełnienia formalności związanych z założeniem Oddziału. Decyzja Zarządu Głównego PTE o powołaniu Oddziału została podjęta we wrześniu 1986 r., natomiast rejestracja przez Urząd Miejski w Katowicach miała miejsce dopiero w maju 1987 r. Wówczas to na Walnym Zebraniu Oddziału 21 czerwca 1987 r. wybrano pierwszy zarząd. Oddział nasz, mimo że ogranicza swą działalność do rejonu samych Katowic, skupia w swych szeregach również mieszkańców innych miejscowości aglomeracji górnośląskiej. Pod koniec 1987 r. Oddział liczył 42 członków.

W pierwszym okresie pracy Oddziału główną formę jego działalności stanowiły spotkania referatowo-dyskusyjne. W 1987 r. odbyły się dwa takie spotkania: ks. dr Henryk Czembor mówił 15 października o "Dziejach Polaków - ewangelików na polskim Górnym Śląsku w okresie międzywojennym", natomiast Henryk Dominik z Wrocławia zajął się podczas spotkania w dniu 26 listopada 1987 r. "Problemem tolerancji w historii polskiego protestantyzmu w XVI i XVII w.". Ponadto zorganizowaliśmy spotkanie wspomnieniowe z byłym wieloletnim proboszczem parafii katowickiej, ks. Adamem Hławiczką /14 grudnia 1987/.

Oddział w Katowicach podjął się gromadzenia pamiątek historycznych /fotografie, dokumenty, czasopisma/ związanych z ewangelicyzmem górnośląskim. W najbliższej przyszłości oprócz co-miesięcznych spotkań referatowo-dyskusyjnych przewiduje się organizowanie wycieczek, a w dalszej kolejności /po zakończeniu remontu organów kościelnych/ - koncertów.

ŁÓDŹ

Przewodnicząca: Zofia Wojciechowska, adres: ul. Piotrkowska 283
90-407 Łódź, tel. 846-672.

Oddział w Łodzi został założony w grudniu 1984 r. Aktualnie liczy 40 członków.

Z zebrań prelekcyjnych, zorganizowanych między majem 1986 r. a wrześniem 1987 r. na uwagę zasługują: Wiesławy Jackowiak o "Działaniu polskich parafii ewangelickich w okresie międzywojennym na terenie pogranicza"; Henryka Dominika o "Tolerancji i nietolerancji wobec polskiego protestantyzmu w XVI i XVII w."; ks. Jerzego Stahla o "Kościele Ewangelicko-Reformowanym w Polsce"; Piotra Plinty o "Twórczości pieśniarskiej Marcina Lutera"; Hanny Sztrantowicz o "Odpowiedzialności człowieka za powierzony mu świat". Zorganizowano też spotkanie przy stole wigilijnym. Przeciętnie w zebraniach uczestniczyła połowa członków.

Członkowie Oddziału Łódzkiego uczestniczyli w zorganizowaniu obchodów kościelnych dla uczczenia rocznic ważnych dla ewangelików tego miasta, a mianowicie: 100 rocznicy zaprowadzenia nabożeństw w języku polskim, 70 rocznicy powstania polskiego chóru, 60 rocznicy powołania organizacji Polaków-ewangelików i 50 rocznicy utworzenia polskiej parafii. Uroczystości te odbyły się 30 listopada 1986 r.

Oddział w Łodzi przejął patronat nad powstaniem i urządzeniem Muzeum Polskiej Reformacji w Mikołajkach na bazie zbiorów ks. Władysława Pilchowskiego. Dzięki temu patronatowi doszło do włączenia tego muzeum w skład muzeów podlegających Ministerstwu Kultury i Sztuki, do uzyskania pomieszczeń oraz środków na ich remont i rozbudowę. Muzeum znajdzie się w 1989 r. w skrzydle budynku szkolnego z osobnym wejściem i powierzchnią wystawieniową ok. 1000 m². W skład powołanej 25 maja 1987 r. Rady Muzeum Polskiej Reformacji w Mikołajkach, jako oddziału muzeum okręgowego w Suwałkach, weszła, obok specjalistów, przewodnicząca Oddziału Łódzkiego PTE - dr Zofia Wojciechowska.

Oddział nasz, na wniosek Wiesławy Jackowiak, podjął się uporządkowania zasobów archiwalnych parafii św. Mateusza w Łodzi.

Włączyliśmy się też do akcji na rzecz odbudowy szpitala ewangelickiego w Warszawie przez fundację ewangelików z RFN. Nasze zaangażowanie spowodowane było brakiem zainteresowania tą inicjatywą ze strony władz zwierzchnich Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Z upoważnienia Zarządu Głównego PTE wysłaliśmy do Komitetu Odbudowy Szpitala w Bad Soden - Allendorf w Hesji pismo zawierające poparcie moralne dla tej inicjatywy.

Oddział w Łodzi podjął też kroki zmierzające do uruchomienia punktu poligraficznego działającego na zasadzie odpłatności usług.

Starania o przystąpienie do naszego Oddziału członków parafii ewangelicko-reformowanej w Łodzi nie zostały, jak na razie, uwieńczone powodzeniem.

POZNAŃ

Przewodniczący: Jacek Romankow, adres: ul. Kossaka 9/6,
60-759 Poznań, tel. 664-819.

Działalność Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego w Poznaniu i województwie /okolice Ostrzeszowa/ rozpoczęła się w 1919 r. W latach dwudziestych PTE, oprócz działalności religijno-kulturalnej, prowadziło niewielki sierociniec. W Poznaniu uzyskało kamienicę przy ul. Kossaka 9. Po drugiej wojnie światowej PTE podjęło na nowo swoją działalność, a władze administracyjne uznały i potwierdziły prawa własności Towarzystwa do kamienicy oraz jego przedwojenny statut.

Do 1983 r. PTE było organizacją o zasięgu lokalnym. Starano się ono jednak docierać do szerszych kręgów społeczeństwa poznańskiego. Temu celowi służyła działalność "Teatru bez maski" w latach sześćdziesiątych oraz sesje naukowe z udziałem prelegentów spoza ewangelickiego środowiska poznańskiego w staromiejskim Pałacu Działyńskich. Sesje te, poświęcone popularyzacji ewangelicyzmu, cieszyły się dużym uznaniem inteligencji poznańskiej w latach siedemdziesiątych.

Na początku lat osiemdziesiątych nasi członkowie podjęli długotrwałe i trudne starania o rozszerzenie działalności na obszar całego państwa, starania, które ostatecznie zostały uwieńczone sukcesem.

Główną formą działalności Oddziału Poznańskiego są spotkania poświęcone różnej tematyce. W drugą niedzielę stycznia 1987 r. odbyło się tradycyjne spotkanie noworoczne dla wszystkich członków Zboru. Program obejmował czytanie poezji i śpiewanie kolęd. 11 kwietnia, z inicjatywy Aliny Werner, odbył się wieczór wspomnień o poznańskim poecie ewangelickim Wojciechu Baku. 6 czerwca zorganizowaliśmy spotkanie dla rodziców i dzieci z okazji Dnia Dziecka. Było ono poświęcone edukacji ekologicznej naszych najmłodszych. 14 września Jacek Romankow przedstawił temat: "Jak mogę pozostać członkiem Kościoła w moim otoczeniu". Natomiast 14 listopada ten sam prelegent wygłosił referat pt.: "355 lat ewangelickiej Academia Gustaviana. Uczelnia dorpacka a Kościół Ewangelicki w Polsce". Działalność w 1987 r. zamknięta została wieczorem adwentowym w dniu 12 grudnia, prowadzonym przez Alinę Werner. W programie poetycko-muzycznym wykorzystano wątki twórczości Romana Brandstaettera.

W 1984 r. Oddział Poznański był organizatorem obchodów 65-lecia Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego. Kilkakrotnie pełnił też rolę gospodarza podczas posiedzeń Zarządu Głównego PTE. We współpracy z oddziałami Śląska Cieszyńskiego zorganizowaliśmy obóz wypoczynkowy dla młodzieży poznańskiej. Wystosowaliśmy też apel do prezydenta miasta Poznania o nadanie jednej z ulic imienia ks. Gustawa Manitiusa - przedwojennego duszpastera poznańskiego.

Oddział nasz, w miarę możliwości, wspiera finansowo osoby starsze i ubogie w środowisku ewangelickim.

Na nasze zaproszenie w dniach 30 października - 3 listopada 1987 r. przebywał w Polsce ks. Michael Karstaedt - członek

Konsystorza Kościoła Ewangelicko-Luterańskiego Saksonii. Gość wygłosił referat na temat: "Kościół ewangelicki a społeczeństwo w NRD", którego wysłuchali członkowie naszego Oddziału oraz zaproszeni goście.

SKOCZÓW

Przewodnicząca: Emilia Czyż, adres: ul. Kossak Szatkowskiej 74, 43-430 Skoczów, tel. 34-91.

Oddział w Skoczowie liczy 53 osoby - są to wyłącznie członkowie chóru kościelnego. Raz na kwartał odbywają się zebrania ogólne połączone z prelekcjami. W 1987 r. dotyczyły one następujących tematów: "Wielcy ewangelicy na cmentarzu w Cieszynie" /Władysław Sosna/, "Historia parafii skoczowskiej" /Jan Broda/, "Cieszyniacy - jacy jesteśmy?" /Jan Broda/, "Polskie związki wyznaniowe na Śląsku Cieszyńskim" /Maciej Oczkowski/.

Frekwencja na zebraniach jest dosyć słaba, nie widać większego zainteresowania działalnością PTE. Bardzo trudno zwerbować nowych członków spoza chóru. W najbliższym czasie zostanie zwołane Walne Zebranie; jeśli okaże się, że nie ma chętnych do pracy - Oddział PTE zostanie rozwiązany.

WARSZAWA

Przewodniczący: Karol Karski, adres: ul. Kredytowa 4, 00-062 Warszawa, tel. 27-68-17.

W dniu 6 października 1986 r. w nowej sali parafialnej Parafii Ewangelicko-Augsburskiej Św. Trójcy w Warszawie odbyło się Walne Zgromadzenie Założycielskie Oddziału Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego w Warszawie. Gremium to wybrało spośród siebie tymczasowe władze Oddziału Warszawskiego - Zarząd i Komisję rewizyjną. Przewodniczącym Zarządu Tymczasowego został Karol Karski.

Zarząd Główny PTE podjął w dniu 6 grudnia 1986 r. uchwałę o powołaniu Oddziału w Warszawie obejmującego "terenem swej działalności obszar województwa stołecznego warszawskiego".

Powyższa uchwała umożliwiła złożenie w Wydziale Spraw Społeczno-Administracyjnych m.st. Warszawy wniosku o zalegalizowanie działalności Oddziału w Warszawie przez wpisanie go do rejestru stowarzyszeń zarejestrowanych. Odpowiednia decyzja władz stołecznych została podjęta 4 marca 1987 r. Od tego momentu wszelkie poczynania Oddziału Warszawskiego stały się w pełni legalne.

Działalność Zarządu Tymczasowego, który ustąpił 1 czerwca 1987 r., ograniczała się w zasadzie do organizowania w każdy drugi poniedziałek miesiąca o godz. 18.00 prelekcji połączonej z dyskusją. Oto krótki wykaz zorganizowanych spotkań:
1/ 10 listopada 1986 - przewodniczący Karol Karski w imieniu Zarządu Tymczasowego w referacie "Cele i zadania ewangelicyzmu polskiego" przedstawił ramowy plan pracy Oddziału Warszawskiego do czerwca 1987 r.

2/ 8 grudnia 1986 - ks. prof. dr hab. Witold Benedyktowicz wygłosił referat nt. "Ewangelicki etos pracy wczoraj i dziś".

3/ 12 stycznia 1987 - ks. prof. dr hab. Alfons Skowronek /Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie/ wygłosił referat pt. "Przemiany w katolickim spojrzeniu na Marcina Lutera i Reformację".

4/ 9 lutego 1987 - spotkaliśmy się w Parafii Ewangelicko-Reformowanej, aby zapoznać się z przeszłością i teraźniejszością ewangelicyzmu reformowanego w Polsce, a w szczególności w Warszawie. Referentem był ks. Bogdan Tranda.

5/ 9 marca 1987 - członek naszego Zarządu Tadeusz Świątek przedstawił temat: "Wkład ewangelików do rozwoju przemysłu i handlu warszawskiego".

6/ 13 kwietnia 1987 - zajmowaliśmy się tematem: "Odpowiedzialność chrześcijan za powierzony im przez Boga świat". O ochronie naturalnego środowiska człowieka z punktu widzenia Biblii i nauki kościelnej mówił Karol Karski, z punktu widzenia nauk przyrodniczych - dr Hanna Sztrantowicz /członkini naszego Oddziału, specjalistka w tej tematyce/.

7/ 11 maja 1987 - gościliśmy znanego socjologa i działacza społecznego prof. Jana Szczepańskiego, który mówił na temat: "Indywidualność a społeczeństwo".

Ponadto w dniu 29 grudnia 1986 r. zorganizowaliśmy spotkanie opłatkowo-noworoczne połączone ze śpiewaniem kolęd, czytaniem poezji religijnej i swobodną rozmową na temat naszych przyszłych zamierzeń.

Walne Zebranie Sprawozdawczo-Wyborcze zwołane zostało w dniu 1 czerwca 1987 r. jako ostatnie spotkanie przed przerwą wakacyjną. W wyniku wyborów, przeprowadzonych w sposób tajny i przy udziale 42 uprawnionych do głosowania, Zarząd Oddziału Warszawskiego ukonstytuował się w następujący sposób: przewodniczący - Karol Karski, sekretarz - Jerzy Bollman-Brzozowski, skarbnik - Michał Weigle, członkowie - Ingeborga Niewieczyżał i ks. Adam Kleszczyński. Komisję Rewizyjną tworzą: Halina Geber, Jan Patzer i Hanna Sztrantowicz - członkowie oraz Bogdan Janowski - zastępca członka.

W lipcu i sierpniu trwała przerwa wakacyjna. W okresie od września do grudnia 1987 r. odbyły się cztery spotkania:

1/ 14 września - omawiano plan pracy do czerwca 1988 r.

2/ 12 października - dr Andrzej Siemianowski /Katolicka Grupa "Więź", Poznań/ mówił na temat: "Żaska, natura, przeznaczenie - Błażej Pascal a Karol Barth".

3/ 9 listopada - przewodniczący Oddziału Karol Karski mówił o "Sytuacji luteranizmu we współczesnym świecie" w związku z 40 rocznicą utworzenia Światowej Federacji Luteranckiej.

4/ 14 grudnia - Alina Janowska przedstawiła temat: "Działalność społeczna Parafii Ewangelicko-Augsburskiej św. Trójcy w Warszawie przed 1939 r."

Rozpoczynając działalność w październiku 1986 r. dysponowaliśmy 53 deklaracjami członkowskimi. Z końcem 1987 r. Oddział Warszawski liczył 85 członków. Sześciu naszych członków jest wyznania ewangelicko-reformowanego, trzech - wyznania ewangelicko-metodystycznego, pozostali przynależą do jednej z dwóch parafii

ewangelicko-augsburskich w Warszawie. Przynależność konfesyjna naszych członków znajduje też odbicie w składzie Zarządu.

Frekwencja na naszych comiesięcznych zebraniach jest zadowalająca, wahając się od 30 do 80 osób. Niemal w każdym spotkaniu uczestniczy kilka lub nawet kilkanaście osób nie należących do naszego Oddziału. Nasze spotkania referatowo-dyskusyjne są otwarte dla każdego, kogo interesuje omawiany w danym dniu temat, cieszymy się więc z każdej obecności osób spoza naszego grona.

Mimo pewnych niepowodzeń /np. nieudana próba powołania sekcji zainteresowań, niemal zupełny brak wśród członków młodzieży poniżej 30 roku życia/ wolno z przeszło rocznej perspektywy powiedzieć, że Oddział Warszawski Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego zdołał okrzepnąć i stać się dla wielu miejscem umożliwiającym wspólną pogłębioną refleksję nad ewangelickim etosem oraz praktykowanie międzyewangelickiej ekumenii.

WISŁA

Przewodniczący: Stanisław Lasic, adres: ul. 1 Maja 49,
43-460 Wisła, tel. 24-90.

Pod patronatem naszego Oddziału odbywały się w kościele w Wiśle-Centrum wieczory muzyki i pieśni religijnej. Zorganizowano m.in.: wieczory kolęd przy współudziale chórów parafialnych mieszanych i chóru męskiego; koncert z okazji 300 rocznicy urodzin J.S. Bacha i J.F. Haendla, który odbył się w kościele z udziałem solistów /organy i skrzypce/, okolicznościową prelekcję na temat muzyki w okresie baroku wygłosił doc. dr Ryszard Gabryś; koncert organowy dla upamiętnienia 350 rocznicy śmierci ks. Jerzego Trzanowskiego i 350 rocznicy urodzin Dietricha Buxtehude w wykonaniu Erharda Angera z NRD; wieczór adwentowo-muzyczny dla dzieci i młodszej młodzieży połączony z nauką nowych kolęd, zgaduj-zgadulą z zakresu podstawowych wiadomości biblijnych i skromnymi nagrodami. Wszystkie wymienione imprezy muzyczne cieszyły się dużą frekwencją członków Oddziału Wiślańskiego oraz innych osób.

Oddział nasz zorganizował również różnego rodzaju prelekcje i odczyty, które wygłosili nasi współwyznawcy z terenu Wisły i zaproszeni goście. Oto tematy prelekcji i nazwiska prelegentów: "Jan Śniegoń - nauczyciel i działacz parafialny w Wiśle" /Teodor Cieñciała/, "Piśmiennictwo ewangelickie na Śląsku Cieszyńskim od początków do drugiej wojny światowej" /ks. Tadeusz Konik/, "Wkład ewangelicyzmu w kulturę polską na Ziemi Cieszyńskiej" /Maciej Oczkowski/, "Ks. Leopold Otto jako kaznodzieja i literat" /Maciej Oczkowski/, "Ks. Jerzy Trzanowski i jego kancjonał" /Maciej Oczkowski/, "Pietyzm jako ruch religijny w polskim ewangelicyzmie" /Władysław Kaleta/, "Kościół Ewangelicko-Augsburski w Polsce na tle innych ugrupowań religijnych" /Władysław Kaleta/, "Sakramenty w księgach symbolicznych Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego" /ks. Tadeusz Konik/, "Polscy ewangelicy w ruchu ludowym" /Władysław Kaleta/, "Różne oblicza polskiej religijności" /Władysław Kaleta/, "Polemika antypapieska w Polsce" /Maciej Oczkowski/.

Oddział zorganizował ponadto cykl wykładów dla młodzieży starszej - pokonfirmacyjnej na temat szkodliwości palenia tytoniu, picia alkoholu i zażywania narkotyków z medycznego punktu widzenia i w kontekście prawd biblijnych. Prelekcje wygłosił we wszystkich punktach katechetycznych naszej parafii /Wisła-Centrum, Jawornik, Czarne, Malinka, Głębcze/ mgr teol. Marek Izdebski.

Z inicjatywy Oddziału odbył się także wieczór wspomnień poświęcony ludziom zasłużonym dla Wisły w okresie ostatniego 40-lecia. Impreza ta zgromadziła liczne grono naszych współwznowców oraz wielu gości.

Dla uczczenia pamięci ks. bp. Andrzeja Wantuły w 10 rocznicę jego śmierci zorganizowana została przez nasz Oddział ekspozycja pamiątek po wieloletnim proboszczu wiślańskim i zwierzchniku Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Obejmowała ona dokumenty z lat studenckich, odznaczenia państwowe i kościelne, zdjęcia, dorobek literacki itp. Ekspozycja czynna była przez miesiąc i cieszyła się dużą frekwencją.

Z naszej inicjatywy odbyły się także wieczory adwentowe połączone ze śpiewaniem pieśni religijnych i wspomnieniami starszych wiekiem zborowników na temat życia parafialnego przed i podczas drugiej wojny światowej. M.in. swymi przeżyciami z Powstania Warszawskiego podzieliła się była diakonisa Szpitala Ewangelickiego w Warszawie Anna Pilch-Kieryłło.

WROCLAW

Przewodniczący: Henryk Dominik, adres: Pl. Wolności 8,
50-077 Wrocław, tel. 347-30.

W ramach Oddziału Wrocławskiego powołano sekcje - samokształceniową, turystyczną, młodzieżową i kobiet. Główną formą działalności są spotkania odczytowe, które organizuje się własnymi siłami. Odbyły się także wieczornice turystyczne połączone z wyświetlaniem przeźroczy oraz zorganizowano wystawę szkła artystycznego.

Oddział Wrocławski wydał informator o czynnych kościołach w diecezji wrocławskiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego.

W Święto Reformacji wygłaszane są tradycyjnie referaty poświęcone rozwojowi ruchu reformacyjnego na naszych ziemiach. Odbywają się także spotkania adwentowe. Członkowie naszego Oddziału są w większości także członkami chóru parafialnego, prowadzą też szkołę niedzielną. W sierpniu 1985 r. zorganizowaliśmy turystyczny obóz młodzieży parafialnej. Przy sekcji młodzieżowej działa zespół muzyczny.

Podczas naszych zebrań poruszana jest także tematyka ekumeniczna. Z tej dziedziny wysłuchaliśmy już następujących referatów: "Kościół ewangelicki a Kościół prawosławny" /ks. Ryszard Bogusz/; "Konferencja Światowej Rady Kościołów w Manili w 1987 r." /ks. Ryszard Bogusz/; "Kościół i związki wyznaniowe we Wrocławiu" /red. Zbigniew Czubak z dwumiesięcznika "Chrześcijanin i współczesność"/, "Wspomnienia z Taizé" /Janusz Witt/. Rozpoczynamy współpracę z Chrześcijańskim Stowarzyszeniem Społecznym i Klubem Inteligencji Katolickiej.

*Oddział organizuje ze Szreccina i Wstarcina nie regularny
swoich sprawozdań.*

Polskie Towarzystwo Ewangelickie

Biuletyn Informacyjny Nr 1

Warszawa, kwiecień 1988

BANK INFORMACJI

Zgodnie z uchwałą Nadzwyczajnego II Walnego Zgromadzenia Delegatów Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego udostępniamy nazwiska osób chętnych do wygłaszania prelekcji w oddziałach terenowych. Ten swoisty "bank informacji" ma ułatwić oddziałom planowanie spotkań członkowskich.

Ks. Ryszard Bogusz, Pl. Wolności 8 m.26, 50-071 Wrocław,
tel. 347-30.

Tematyka: "Konferencja Światowej Rady Kościołów w Manili w 1987 r." /z przeżyciami/.

Dr Jerzy Burchardt, adres Oddziału PTE we Wrocławiu, tel.
48-22-48 /w czwartki między godz. 10.00 a 12.00/.

Tematyka:

"Początki chrześcijaństwa na Śląsku"
"Wykształcenie pierwszych Piastów"
"Szkolnictwo śląskie w Średniowieczu"
"Szkola katedralna we Wrocławiu do 1327 r."
"Biografia Witelona".

Dr med. Teodor Cieńciała, ul. Konopnickiej 21, 43-460 Wisła.

Tematyka: "Jan Śniegoń - nauczyciel i działacz parafialny w Wiśle".

Red. Henryk Dominik, ul. Żytnia 13/7, 53-506 Wrocław, tel.
pryw. 444-110, służb. 355-69.

Tematyka:

"Pradzieje polskiej Reformacji"
"Reformacja w Polsce - osiągnięcia i znaczenie"
"Reformacja na Dolnym Śląsku"
"Jana Kochanowskiego związki z Reformacją"
"Problem tolerancji w historii polskiego protestantyzmu XVI i XVII wieku"
"Komunia Święta w świetle uchwał synodów małopolskich 1573-1648".

Doc. dr Ryszard Gabryś, adres Oddziału PTE w Katowicach.

Tematyka: "O współczesnej muzyce artystyczno-sakralnej w Polsce - refleksje subiektywne".

Dr Adam Glapa, adres Oddziału PTE w Poznaniu.

Tematyka: "Rozwój protestantyzmu w Wielkopolsce - kalendarium od XVI wieku do czasów współczesnych".

Dr Karol Karski, ul. Mozarta 6 m.219, 02-736 Warszawa, tel. służb. /poniedziałek, środa, piątek w godz. 11.00-13.00/ 29-92-51 wewn. 273.

Tematyka:

- ✓ "Światowa wspólnota Kościołów luterańskich"
- "Blaski i cienie ekumenii w Polsce"
- "Ewangelicki etos pracy"
- "Ewangelickość metodyzmu"
- "Myśl etyczno-społeczna Lutera i luteranizmu".

Mgr Maciej Oczkowski, ul. Willowa 12a, 43-460 Wisła.

Tematyka:

- "Wkład ewangelicyzmu w kulturę polską na Ziemi Cieszyńskiej"
- "Polemika antypapieska w Polsce"
- "Ks. Leopold Otto jako kaznodzieja i literat"
- "Ks. Jerzy Trzanoski i jego kancjonał".

Mgr Piotr Plinta, ul. Puławskiego 9a m. 18, 43-300 Bielsko-Biała, tel. 255-97.

Tematyka:

- "Twórczość pieśniarska dr. Marcina Lutera"
- "Ewangelicka pieśń pasyjna"
- "Muzyka J.S. Bacha do tekstów dr. Marcina Lutera"
- "Święto Reformacji w muzyce J.S. Bacha"
- "Arie i pieśni duchowne ze Śpiewnika Schemmelego oraz Notatnika Muzycznego Anny Magdaleny Bach"
- "Polskie i słowiańskie wątki w twórczości J.S. Bacha".

Lek.med. Jacek Romankow, adres Oddziału PTE w Poznaniu.

Tematyka:

- "Biblia a ekologia"
- "Organizacje ochrony przyrody i ich historia"
- "Działalność ekologiczna Kościołów ewangelickich"
- "Wybór myśli na temat: Bóg a przyroda"
- "Śladami Jana Amosa Komensky'ego w Lesznie"
- "Reformacja estońska a Kościół Ewangelicki, kultura i nauka w Polsce. Znaczenie Academia Gustaviana w Dorpacie"
- "Pomorski malarz ewangelicki Caspar David Friedrich - motyw panteistyczny w jego twórczości"
- "Znane kobiety luteranizmu skandynawskiego"
- "Dzieje Reformacji węgierskiej" /z przeźrocami/
- "Z historii szkolnictwa protestanckiego w Królestwie Węgierskim - jego znaczenie w rozwoju kultury węgierskiej"
- "Kontakty kulturalne Reformacji węgierskiej i polskiej"
- "Postacie ewangelickich pisarzy i humanistów węgierskich, o których warto pamiętać"
- "Pozostałości ewangelickie w Zaniemyślu k. Kórnik".

Mgr Maria Skalicka, adres Oddziału PTE w Katowicach.
Tematyka: "Jan z Beskidu Sztwiertnia".

Tadeusz Władysław Świątek, ul. Wiartel 8 m.50, 02-698 Warszawa,
tel. 47-37-09.

Tematyka: Warszawskie firmy ewangelickie, w tym m.in.:

- "Dzieje zakładów ogrodniczych C. Ulrich"
- "Zjednoczone Browary Haberbusch i Schiele"
- "Firma wydawnicza Gebethner i Wolff"
- "Dom Mody Bogusław Herse"
- "Fabryka Cukierków i Czekolady E. Wedel"
- "Spółka Akcyjna Fabryk Metalowych Norblin, Bracia Buch i T. Werner"
- "Cukiernie i kawiarnie Lardellego"
- "Wytwórnia mebli J. Simmlera"
- "Fabryka Mydeł Toaletowych, Perfum i Wyrobów Kosmetycznych Fryderyk Puls".

Mgr Janusz Witt, adres Oddziału PTE we Wrocławiu, tel. 213-622.
Tematyka: "Wspomnienia z Taizé".